Бр. 154. У Новом Саду, у четвртак 12. (25.) јулија 1912. Година XLVII.

„Застава“ излази сваки дан двапута а недељом свецем и данима иза недеље и свеца једаред.

Цена је за Угарску кад се јутарњи и вечерњи лист заједно шаље за један месец 2 круне 70 пот. а за три месеца 8 круна.

Поједини вечерњи бројеви стају 2 потуре.

ЗАСТАВА

(Вечерњи лист.)

Лист српске народне радикалне странке.

За огласе плаћа се 12 пот. од сваке врсте оваких ситних слова.

Уредништво „Заставе“ је у кући г. Ј. Чавића. Администрација „Заставе“ налази се у кући где је Милетићева штампарија у главној ул. бр. 22

Поједини вечерњи бројеви стају 2 потуре.

Издање „Рада“ дион. друштва у Руми.

Суспензија српске народне црквене автономије.

— Телефонски извештај. —

(Стигао при завршетку листа.)

Карловци. *Сутра ће званични „Срп. Митрополијски Гласник“ донети краљевску наредбу, којом се укидају* **саборско устројство, изборни ред за српски народни црквени сабор, епархијска уредба и манастирска уредба,** *а враћају се у пуну снагу све одредбе краљевског рес крипта од 10. августа 1868 године; школска уредба остаје у снази, а укидају се они делови, који говоре о епархијском школском одбору и школском савету. Према томе разрешиће се постојеће митрополијске епархијске власти, а патријарх и епископи поставиће нове по краљевском решкрипту од 10 авг. 1868. Влада ће именовати асистенте, који ће управљати народним фондовима. Извршење наредбе краљеве поверено је патри јарху без именовања краљевског комесара. Укида се 25. §. четвртог одсека краљ. решкрипта, па се више неће моћи улагати уток на владу, јер влада има вере у власти, које ће именовати патријарх. Манастири ће за просветне цели одсада доприносити половину, а не две трећине чистог прихода као што прописује укинута манастирска уредба, а калуђерима се оставља, да унесу, колико хоће. Посебних школских власти неће бити.*

Зазиђивање српске народне црквене автономије.

I.

Рђав глас далеко иде...

У ово доба године, сред жетве, кад сељак има највише посла, кад нема времена да дође у варош ни да се лечи; ми га гледамо како узнемирено оставља свој посао, и долази у уредништво „Заставе“. Опаљен од сунца, измучен од тешког рада, види му се по лицу да мучи и другу муку.

Долази и пита: — Ако бога знате, је ли истина?! Ми смо уграбили мало времена од посла и договарали се. До нас су стигли гласови да хоће да нам узму нашу народну црквену автономију. Зар то сме бити?! То се неће добро свршити; и ми вас молимо као браћу своју: не дајте!

Каже, послало га је село; хоће да знају на чисто: шта је? Он је уздрхтан, види се јасно, да је у његовим жилама узаврела крв. А каква је та крв?! То је крв његових дедова и прадедова, која тече и у његовим жилама. То је она крв, коју је Србин лио за цара и домовину не само на огњишту, него на разбојиштима целе Европе. Уздрхтала је кост од оних костију, које су посејане по јендецима Турске, Италије, Немачке и Француске.

Свестан је наш народ, да му право на његову народно-црквену автономију припада већ као човеку. Ко ће да брине о његовој цркви, школи, фондовима, ако не он?! Свестан је, да му то право припада по уставу. Припада му по државним законима и по његовим автономним уредбама. Али има нешто, што га највише боли. Наш је народ потпуно свестан, да је добијао царске позиве и обећања са великим владарским печатима, да ће му се поштовати његове светиње, да ће он имати права, да сам управља својом црквом, својом просветом и својим имањем, ако буде чувао границу и бранио земљу од непријатеља.

Народ наш испунио је свој уговор поштено, испунио га јуначким самопрегоревањем. Па зар да се данас његовим правом шора свако, коме год то падне на памет?! Зар може да дође уставни министар, патријарх, владике и раде против закона и против народа шта им на ум падне? Противу тога се буни она крв, која је потоцима проливена за уговор, а од које теку капљице и у нашим жилама. Противу тога су уздрхтале оне растурене кости по разбојиштима, а кост од тих костију уздрхтала је и у нашем телу.

Ако бога знате, шта се догађа?! распитује се сељак, који је оставио жетву. Он каже, да га је послало село. Али није то само село. Њега је послала и она крв и послале су оне исструнуле кости дедова наших. Он тражи рачуна у њихово име, а тражи рачуна и у име оних, који ће се тек родити, а који ће бити крв од оне крви и кост од оних костију, што се просуше по бојиштима за право и за задату реч.

Ми још нисмо видели званично писмено, нисмо прочитали посмртницу наше автономије. Али чујемо звона, која оглашују опело. Чујемо из Карловаца потмулу лупу чекића, који одјекују у нама, као да зидају нашој автономији гробницу.

Можемо ли се градити невешти? Ти потмули удари чекића одјекују већ по селима целе митрополије наше. Народ се узрујао. Јер ту не сарањују мртваца. Сарањују нам автономију живу, јер она живи у срцима нашим; и зато нам се и чини као да сарањују нас.

Зазиђивање је већ отпочело, када је синод противу државних и автономних закона донео синодски статут. Тим је већ наша автономија зазидана до појаса. Све што је часно и поштено у нашем народу, зајаукнуло је и подигло против тога глас свој. Али су потмули удари оних чекића одјекивали и даље. Данас је наша автономија зазидана до грла, до очију. Још само једна цигља — и све ће бити свршено.

У име закона натраг! У име правде и човечанства станите! А продужите ли, знајте, да сте зазидали закон. Али не душу закона, већ само хартију његову. А закон и право наше живи у нама, и ми ћемо га ускрснути, морамо га ускрснути.

* * *

Из Ср. Карловаца продро је већ глас, кога то хоће да нам доведу у кућу, на место зазидане автономије. По дому нашем, у митрополији нашој, довешће један леш и посадиће га у прочеље.

Тај леш, то су оне одредбе краљевског рескрипта од 1868. године, које су одредбе давно укинуте, укинуте народном вољом и краљевским потписом, па сада хоће да их оживе противу воље народа.

Како је постао краљевски рескрипт, који је потврђен 1868. године? Постао је на нашем народно црквеном сабору у неуставном добу 1864. и 1865. године. Дакле у неуставном добу.

Сабор 1864./1865. године није сазван по закону. По тадањем закону, (XX. законском чланку од 1847./1848. године) било је узакоњено, да у сабору буде 100 посланика. И то 25 од свештеничког реда, 25 од војничког реда и 50 од световног реда. Па и то им није било доста. Него су повећали број војничких посланика и тиме изиграли закон.

Државни закон (IX. законски чланак од 1868. године) признао је, да је 1864./1865. године заседавао сабор, који је био незаконито састављен, али је тај сабор — накнадно узаконио.

На самоме сабору 1864./1865. године, мешао се у расправу чак и царски комесар и износио предлоге. Па и то није било доста. Него чак и оно што је донео онај сабор, мењала је и поправљала влада у назадном духу.

И то је онда проглашено 1868. године као краљевски рескрипт. Је ли чудо, што се народ наш борио преко 40 година, да измени тај рескрипт. И изменио је најгоре делове његове, што је све потврдио краљ потписом својим. Створено је: уређење епархија, уређење митрополијско-црквеног и народно-школског савета, изборни ред за српски народно-црквени савет, саборско устројство, манастирска уредба и друго.

И сад све то треба да падне, па да се опет оживи онај мртвац, кога су поменуте уредбе сараниле. Све оно што је исчупано из краљевског рескрипта пристанком влада, потписом краља, треба сад да се зацари.

На челу наше автономије у Ср. Карловцима стајале би две врховне власти, које се састоје из патријарха, владика, архимандрита, прота, свештепика. У првом одсеку у митрополијском црквеном савету не би био ни један световњак. У другом одсеку, била би осим патријарха, владике, и других духовника, само два почасна приседника — световњака. **А ни једног јединог не би бирао сабор**. У конзисторијама било би то исто. Само у другом административном одсеку била би 2 световњака А и тамо не би бирала ни једног епархијска скупштина. Ње не би ни било, она се укида.

Са народно-црквеним фондовима и иметком руковао би патријарх са три помоћника (асистента). Сву би тројицу именовала влада.

И зар то да буде српска народна црквена автономија?! — Са народним пристанком — никада. То ће бити привремена автономија иноверне владе и отпађених калуђера. Наша не.

Шта кажу Полит и Павле Јовановић.

Будимпештански лист поводом вести о комесаријату у српској народној црквеној автономији доноси извештај, у коме наглашује, да се за комесаријат заузимају клерикалци, чији је орган „Браник“. Износи кратку садржину чланка дра Мих. Полита, из кога политички кругови у Будимпешти изводе, да се Полит и либерали слажу са уважањем комесаријата. „Кјелети Ертешите“ нарочито упозорава на онај Политов чланак, у коме се подгревају клевете, да су радикали својим газдовањем изиграли автономију и да је приликом последњих избора за епархијске скупштине играо главну улогу револвер. Полит тврди, *да автономија нема смисла*, па ако дође до комесарства, криви су једино радикали. У Пешти су сви тако схватили Политов чланак, да он влади препоручује уважање комесаријата и да га већ унапред правда бацајући кривицу на радикале. „Вилаг“ због тога осуђује Полита и браниковце, а брани радикале као пријатеље напретка. Полит дакле брани оне, који хоће да заврну шију нашој автономији и управо гура их, да уведу комесаријат. Уплашио се, да и опет не дођу на управу радикали, а он већма воли комесаријат него да победи народна воља Такав је увек био.

Али „Вилаг“ је уједно донео једну значајну изјаву, која Политове тврдње о радикалном газдовању приказује као клевету. Ту изјаву учинио је Павле Јовановић, министарски саветник, на кога су се подрепаши, браниковци и самосталци пре две године позивали, кад

су клеветали радикале, да су упропастили народне фондове. Саборски ревизиони одбор примио је негледуш као доказано оно, што је било у извештају Павла Јовановића. Лицем на Ускрс приредили су „Србобран“, „Браник“, „Српски Глас“ и остали подрепашки листови *ванредно* издање и **пренели из „Пестер Лојда“** клевете против радикала. Да су то биле клевете, доказано је у току саборског рада, али ево, дописнику „Вилага“ рекао је Павле Јовановић, владин комесар:

„Дуже време већ прегледам рачуне српских народних црквених фондова. **Досадашњим прегледом нисмо нашли никакву неправилност, штавише уверили смо се, да је све у највећем реду.** Преглед сам на жалост морао прекинути, јер ми је жена била тешко оболела. Ја ништа не знам о томе, да ће се изаслати краљевски комесар или да се то жели. Не могу ни да замислим, откуда узимају своје вести они, који мисле да знају о томе што“.

Зна се већ, да ће се суспензија автономије извршити и без нарочитог краљевског комесара. Павле Јовановић не зна ништа о краљевском комесару, али не пориче, да ће автономија бити суспендована, јер је то свршен чин.

Политичке прилике у Угарској

Пишу нам из Будимпеште:

Потврђује се вест, да краљ није уважио оставку Јулија Јуста, коју је поднео на части правог тајног саветника. Краљева писарница изјавила је, да та ствар није згодна за решавање. Дакле није управо ништа решено, јер је за владу било незгодно, да краљ уважи оставку, пошто би тиме признао, да је поступком министра-председника Лукача и грофа Тисе против Јуста повређено достојанство правог тајног саветника. Занимљиво је, да се влада пожурила да то одмах објави. Сигурно је, да ће Јуст, кад се врати из Италије, одлучити, шта даље да ради и хоће ли задржати наслов „правог тајног саветника“. Оповиција се спрема, да по целој земљи развије најжешћу борбу. Приредиће многе зборове против владе. Многи срезови, које заступају мунгови, позвали су своје посланике, да положе посланички мандат. По неки мунгов дошао је међу бираче, али рачун полажу у затвореној соби, опкољеној жандармима, јер се боје народног гњева. Колико је после Тисиног насиља пао углед Угарске, најбољи је доказ писање страних листова. Француски „Гранд Реви“ приказује Тису и Лукача као бечке слуге, који су ради својих власничких користи починили читав низ насиља и тиме осрамотили Угарску пред Европом. Због тога се морају уклонити са политичке позорнице. Тиса се хвалио, како је он својим чином подигао углед Угарске! У земљи самој шири се републиканска мисао. Већа републиканске странке, др. Ђорђе Нађ, сазвао је био скупштину за оснивање републиканске странке и то на дан 8. септембра о. г. Скупштина је требала да се одржи у Макову, где ће се тога дана бавити престолонаследник Франц Фердинанд на војничким маневрима. Полиција није одобрила држање републиканске скупштине. Владини листови пак исмевају републикански покрет, јер неће да признаду његову озбиљност.

Врење у Турској

У Беч су стигли извештаји, да се устанак у Албанији све већма шири и није искључено, да Турска постане поворницом крвавих догађаја. Бечко министарство спољних послова издало је полузванично саопштење, *да оно не може равнодушно посматрати догађаје на Балкану, а с нарочитом пажњом прати догађаје у Албанији.* **Сличне је изјаве чинио Беч и за време херцеговачког устанка 1875. године. То значи, да се у Бечу спремају за окупацију Албаније и журе да се то сврши још сада, када је Италија забављена у Триполису. То неће никога изненадити, а „Наје Фрије Пресе“ већ је нагласила, да је Аустрија наследница Венеције — дакле има право на Албанију. Невоља је, што се и Италија сматра наследницом Венеције. Међу тим нова турска влада озбиљно је застала, да спречи то. У Цариграду је укинула опсадно стање, а у Албанију ће изаслати једну комисију, којој је задаћа да умири Арнауте. Питање је, да ли ће Беч то дозволити, али Турци се надају, да ће моћи задовољити Арнауте, јер у новој влади има отворених арнаутских пријатеља. Но док из Цариграда стижу вести, које су повољне за Арнауте, дотле с других страна јављају, да је у Албанији велико узбуђење. У Приштини су Арнаути пустили робијаше и наоружали их, код Ђаковице су Арнаути потукли турску војску, која има 300 рањених и мртвих, код Скадра су заробили 250 војника и 5 официра, у Ђаковици се војска братими с Арнаутима ит.д. Арнаути траже, да се за великог везира постави Ђамил паша.**

Енглеска и Немачка

У енглеском сабору води се занимљива расправа. Сви говорници су указали на опасност, која прети Енглеској отуда, што Немачка и Аустро Угарска граде многе ратне бродове. Могућност рата између Немачке и Енглеске нико не пориче. Министар Холден изјавио је, да је енглеска влада известила немачку владу, да ће на сваки корак Немачке за градњу нових бродова одговорити градњом нових бродова и то увек више него што Немачка гради. То много значи — а вечито не може тако да иде.

Оптужница због проневере у Матици Српској.

Ових дана је изашла оптужница кр. државног одветништва у познатој проневери Лазе К. Манојловића учињене против Матице Српске, те је наравно против Лазе К Манојловића главнога кривца поступак због тога обустављен, што је проглашен опасно умоболним.

Оптужница вели, да је Лаза К. Манојловић украо кључ тресора Матице Српске, који беше код председника Антонија Хаџића, а да не би овај то приметио, да је истом подметао лажан кључ.

С тим украденим кључем отварао је онда Лаза Манојловић тресор кад год је хтео и вадио папире па их залагао, и вадио уложне књижице те новац из њих повадио и употребио.

За све то вели оптужница — на основу исказа Лазе К Манојловића — знао је и Аркадија Марковић, те је отештао откривање крађе на тај начин, што је датуме на протунамирама о вађењу улога фалзификовао, те је напр. улог који је фактично вађен фебруара месеца тек децембра књижен, илити пак као што је то у два три случаја било фалзификовао протунамиру о улогу са мање своте на већу.

Аркадије Марковић додуше ни до данас није признао да је у нечему крив, те вели да је фалзификације на протунамирама сам Манојловић морао учинити, а нити је он при књижењу приметио ту фалзификацију нити пак управни ни ревизиони одбор Матице Српске нити пак министарство, те се чуди зашто баш да је само он крив што фалзификат није приметио, но поред свега тога ипак је оптужен као сукривац Лазе К. Манојловића у злочину крађе и још посебно као фалзификатор у 27 случајева.

Занимљиво је што Аркадије Марковић још и у затвору води бригу о Матици Српској, те и тамо лупа главу о томе, како ће се Матици Српској нанешена штета што пре накнадити. Чујемо да је замолио свог бранитеља да саопшти управи Матице да би сад требала Assecuracions Generali осигуравајуће друштво да плати сву штету, јер ево вели да оптужница установљава да је Матица похарана, а колико се он сећа Матица је још од Папакостиног доба била од похаре осигурана!

Шат' можда још има и право!

Избор пароха у Павлишу.

Пишу нам из Павлиша: Овде је 10. (23) јунија о. г. обављен избор пароха. Гласало је 80 скупштинара, од којих је добио Мих. Галкановић 58, Никола Рашајски 10, ђакон Момировић 9, а Дејановић 1 глас. Пошто је Мих. Галкановић, алибунарски парох, добио две трећине гласова, проглашен је за изабратог пароха. Победила је сјајно српска народна радикална странка, а подрепашу Момировићу није помогло ни чашћење ни натарошко кортешовање. Надамо се, да ће Галкановић својим радом оправдати народно поверење.

Брзојави „Застави“.

Стигли 28. јула.

Поенкаре и Клемансо.

Париз. Министар-председник Поенкаре одговорио је на отворено писмо Клемансову, да ће учинити највеће политичко чудо, ако уједини све републиканце, који су гласали против изборне реформе. Он, Поенкаре, хоће да сложи све републиканце, но ако му то не пође за руком, влада још увек има велику републиканску већину.

Из Србије.

Београд. Није истина, да је међу списима покојног министра председника Миловановића нађен рукопис уговора са Бугарском.

Београд. Министар-редседник Трифковић отишао на лечење у Наухајм.

Са житне пијаце у Б-Пешти.

Млинови још увек купују многу пшеницу. Јуче су купили 40 хиљада центи. У трговини са готовом робом биле су ове цене: стара потиска пшеница К 24·30—25·90, бачка К 24·50, нова пшеница потиска К 23·80 до 24·20, бачка и банатска К 23·85 до 24·55, раж К 18·50—19·10, нови јечам К 17·95, зоб К 22 до 22·30, кукуруз К 17·90 до 18·10. У трговини на рок прављени су оваки закључци: пшеница за октобар К 23, за април К 23·62, раж за октобара К 18·66, зоб за октобар К 18·78, кукуруз за јули К 17·76, за август К 17·48, за септембар К 17·44, за мај К 14·76.

Одговорни уредник
Мита Клицин.

ИСПИТАНИ МАШИНИСТА,
СРБИН 28 година стар,
ТРАЖИМ понуде за вођење ВРШАЋИХ машина за време овогодишње вршидбе. Ступити у посао могу ОДМАХ ДУШАН ЛАЗИЋ,
1143 1-3 Kumán. Torontál v. m.

:: На продају!!! ::
Берберска радња
која постоји у лепој вароши (БАЧКЕ) са 15.000—16.000 становника, на лепом и прометном месту у главној улици прави месечно 180—220 круна обрта Због домаћих околности, **продаје се.** За адресу упитати администрацију **„Заставе“.** 1144 1—3

СПОСОБАН
БАШТОВАН
може добити место стално са добром платом одмах код **Владимира Ивкова,** у Стапару (Бачка). 1149 1—3

ЦРКВЕНИ ПОЈАЦ
који имаде леп глас и који зна велико и мало пјеније **тражи место као такав,** код које црквене општине, које би могао заузети одмах За адресу упитати admin. „Заставе“. 1154 1 1

За своју мешовиту трговину
потребујем
МЛАЂЕГ ПОМОЋНИКА
који сем српског језика немачки и мађарски говори. — Ступити може ОДМАХ. 1150 1—5
С. П. Јовановић - Панчево.

ЂУРО МИШКУЛИН
берберин на СУШАКУ, (крај Фијуме)
потребује два добра берберска помоћника, који сем српско-хрват. језика знају и немачки говорити у исти мах требам и **2 дечка** из боље куће **за научнике односно шегрте.** 1146 1-2

За своју кабаничарску радњу
потребујем
два момка
који су добри раденици и који знају цифрати, и да су у исти махи френгјеши добри, плата је од комада 50 филира У посао ступити могу одмах.
Живко Шијаковић, кабаничар, Шид (Срем).
1152 1—2

ВРШАЋУ МАШИНУ
од 8 коњских снага потпуно обновљену, продајем из слободне руке, која је како у месту тако и околини у току неколико година вршења свагда задовољавала Исто тако имам на продају **2 машине за уређивање вуне (дрнде)** најмодернијег строја, које такођер продајем из слободне руке. За цену и подробнија извешћа обратити се на власника **Милутина Аћимова** машиниста, Куман Torontál v. m. 1142 1—7

Електрична штампарија дра Св. Милетића у Новом Саду